

яе душэўнае багацце і дабыню. Тым не менш, мы можам заўважыць тут выкарыстанне фальклорна-этнаграфічных элементаў хутчэй для выяўлення «народнага духу» гэтай гісторыі.

Не менш насычанай фальклорнымі элементамі з'яўляецца «народная аповесць» «Купала» (1855). Аднак і тут купальскі абрад з'яўляецца хутчэй фонам, на якім адбываецца рамантычна-драматычная гісторыя кахання сялянкі Агаткі і мужыка Саўкі, а таксама закаханага ў Агатку пана. Адметным у аповесці з'яўляецца дастаткова дакладнае апісанне провадаў купальскай ночы: і святочны карагод вакол вогнішча, і апавяданне старога Халімона пра паходжанне купальскага абраду, і шматлікія купальскія песні («Сягоння ў нас купала», «Цераз горачкі тры сцежачкі» і інш.).

Аповесць у 2-х абразках «Шчароўскія дажынкi» (1857) складаецца з невялікага пралогу-уступу і двух частак «Варажба» і «Дажынкi». У першай частцы гаворка ідзе пра выбары каралевы жніва. Тут нацыянальна-фальклорны каларыт дасягаецца не толькі шляхам непасрэдных цытат народнай гаворкі, але і пры дапамозе ўмелага пераймання вясковых быліц. Больш значную ролю фальклорна-абрадавыя элементы адыграваюць ў другой частцы, прысвечанай апісанню святкавання дажынак у Шчарове. Паэт каларытна малюе нам старажытнае свята земляробчага календара, багата выкарыстоўваючы жніўныя песні. Бадай, самай яркай можна назваць сцэну вяртання жней са жніва, якія спяваюць песню: «У нас сягоння вайна была, / Усё поле зваявалі, / У копы паскладалі; / Гдзе горачка, / там копачка, / Гдзе лужочак, / Там стажочак» [1, с. 293].

У аснове сюжэта п'есы «Сялянка» (1846) («Дылья») – каханне памешчыка-франкамана Лятальскага да Юліі, якая пераапрунуўшыся ў сялянскае адзенне, прымушае маладога пана палюбіць яе і свой родны край і застацца «добрым панам» для сваіх прыгонных сялян, вызваліўшы іх ад гнёту Камісара. Персанаж п'есы Навум Прыгаворка, найбольш адметны і запамінальны сваёй моўнай характарыстыкай, так і сыпле прыказкамі і прымаўкамі («мужык як варона, а хігер, як чорт», «ранняя пташачка крылкі цярэбіць, а позняя вочы працірае», «гдзе толькі мужык з слаўцом, там за ім і пуга з вузлом», «госць у дом – бог у дом», «да бога высока, да пана далёка» і інш.). Вобраз Навума падаецца аўтарам дастаткова спрэчна і схематычна, бо нягледзячы на па-народнаму трапныя рэплікі, яго паводзіны і ўчынкі не заўсёды адпавядаюць этычным нормам народа.

Характэрнымі для В. Дуніна-Марцінкевіча рысамі творчасці былі: песенная структура вершаваных аповесцей і апавяданняў; багатае выкарыстанне параўнанняў і народнай мелодыкі мовы; увядзенне вобраза апавядальніка, які праз «быліцы» знаёміць моладзь са старадаўнімі традыцыямі і выконвае выхаваўча-маралізатарскую функцыю; імкненне да апаэтызацыі абрадаў і звычайў беларусаў; дастаткова вольная трактоўка фальклорных матэрыялаў (асабліва ў больш позні перыяд творчасці); пабудова вобразаў галоўных герояў на прынтцыпах абагульняльна-сімвалічнай тыпізацыі; звяртанне да старажытных беларускіх звычайў і абрадаў хутчэй як фона для рамантыка-сентыментальнага сюжэту, які развіваецца ў рэальных умовах пачаку XIX стагоддзя.

Спіс літаратуры:

1. Дунін-Марцінкевіч, В. Творы / Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1984. – 527 с.
2. Дунін-Марцінкевіч, В. Зборнік твораў / Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1958. – 547 с.

*Тамара Васюк
Уладзімір Васюк*

ВОБРАЗ ПТУШКІ-АБЯРЭГА Ў ЭМБЛЕМЕ БЕЛАРУСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА ЎНІВЕРСІТЭТА КУЛЬТУРЫ І МАСТАЦТВАЎ

*Tamara Vasyuk
Vladimir Vasyuk*

THE IMAGE OF FLYING AMULETS IN THE EMBLEM OF THE BELARUSIAN STATE UNIVERSITY OF CULTURE AND ARTS

*Артыкул прысвечаны фірмоваму знаку
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
культуры і мастацтваў. З сярэдзіны 1990-х гэта
– выява стылізаванай птушкі-абярэга.
Разглядаюцца этапы яго стварэння і існавання.*

*The article is devoted to the logo of the Belarusian
State University of Culture and Arts. Since the mid-
1990s, it has been an image of a stylized mascot bird.
The stages of its creation and existence are
considered.*

Гісторыя, імідж, менеджмент, дызайн, вобраз, тэматыка, надзённасць, місія, канкурэнтназдольнасць... Гэта – пералічаны складовыя канцэпцыі, якая вызначыла шлях стварэння фірмовага стылю Беларускага ўніверсітэта культуры (так ён стаў называцца ў пачатку 1990-х гг.). Установа адукацыі ў галіне культуры напрацоўвала сабе такі імідж, які сцвярджаў яе канкурэнтназдольнасць і жыццяздзейнасць. Аб'ём дзейнасці ўстановы адукацыі ахопліваў у той час функцыянаванне ўжо пяці факультэтаў і больш за дваццаць кафедраў. Гэта былі працоўныя «дэталі» ўстановы, у цэнтры якой знаходзіўся «рухавік» – рэктарат, які ў 1992 г. узначаліла Ядвіга Грыгаровіч (мал. 1). Яна паставіла і вырашыла шэраг вельмі важных пытанняў для значнасці і гонару ўстановы. Унёсак у станаўленне ўніверсітэта з боку Я. Грыгаровіч неаднаразова адзначалі вядучыя навукоўцы краіны [1], аднак комплекснае асэнсаванне яе ўплыву на культуру і адукацыю Беларусі, відавочна, яшчэ наперадзе. А ў сярэдзіне 1990-х паўстала пытанне аб вобразе (лагатыпе) установы. У яго рашэнні прыняў удзел Рычард Саматыя. Быў аб'яўлены конкурс на стварэнне фірмовага знаку, у якім удзельнічалі ў асноўным, студэнты і выкладчыкі ўніверсітэта культуры. Заяўка і графічнае рашэнне Васюкоў (мал. 2) былі прызнаны лепшымі. Далей адбылася распрацоўка дэталей.

Вобраз чароўнай птушкі першапачаткова прапанаваў Уладзімір Васюк. Варыянты яго графічнага ўвасаблення распрацоўвала Тамара Васюк. Мастакі сумесна стварылі шэраг птушак, якія сімвалічна абазначалі нашых продкаў у высокім увасабленні абярэгаў, якія выконвалі пры гэтым сімвалічны сэнс. Традыцый вырабу птушак-абярэгаў здаўна былі распаўсюджаны ў фіна-уграў, балтаў і славян, у тым ліку і на тэрыторыі Беларусі. У 2017 г. тэхналогія вырабу шчэпавай птушкі-абярэгу з Бярозаўскага раёна (мал. 3) была ўнесена ў спіс гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі [2]. Мясцовыя

майстры начале з Аляксандрам Лаўрыновічам дагэтуль захоўваюць дадзеную традыцыю, а перанялі яе ад вядомага разьбяра па дрэве Мікалая Галабурды з вёскі Судзілавічы, які нарадзіўся ў пачатку XX ст.

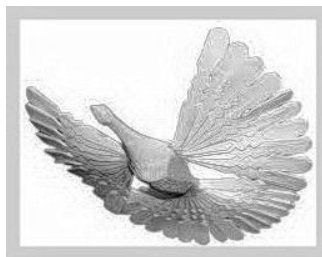
Жар-птушка ў славянскай сімволіцы расяян і чароўная «пава» ў беларусаў, як і «paukštis» (птушка), а таксама «Pavasario šventės» (Дабравешчанне) у літоўцаў засталіся ў закадаваным падсвядомым разуменні і ідэнфікацыі пазнання і ўсведамлення саміх сябе. Знак. Абярэг. Сімвал. Радасць. Душа. У творчасці Васюкоў гэтыя паняцці вымяраюцца ўжо амаль пяцідзясяцігадовай гісторыяй творчасці ў разнастайных мастацкіх тэхніках.

Малюнак 1 – Я. Грыгаровіч, 1990-я гг.

Малюнак 2 – Першы лагатып БУК, 1992

Малюнак 3 – Шчэпавая птушка-абярэг, 2000-я гг.

Малюнак 4 – Лагатып ВДУКМ, 2012

У пачатку XX ст. непісьменных людзей замест подпісу прасілі ў дакументах паставіць знак, птушачку. Чалавек-птушка лятае ў думках, пры гэтым выпрацоўвае радасць вечнага існавання. Крыж – знак чалавека, а птушка – гэта знак душы чалавека. Паводле народных павер’яў, толькі чыстыя душы ўзлятаюць да вышынь сонца, да Бога.

Вобраз. Дызайн. Канструкцыя. Шрыфт. Пластыка. Прызначэнне. Кампазіцыя, якая размешчана ў крузе. Круг – гэта сімвал сонца, самая дасканалая закрытая і бясконца форма. Як сказаў беларускі класік Максім Багдановіч: «Мы ўсе ляцім да сонца». Чалавек здольны ўзняцца да сонца – так сцвярджаюць творцы, якія існавалі ва ўсе часы. Сённяшні прагматычны час таксама мае патрэбу ў тым, як узняцца над будзённасцю. Усе мы ляцім да зорак: птушкі – гэта душы нашых продкаў і нашы душы. Таму пры стварэнні мастацкага вобраза лагатыпу ўніверсітэта найбольш адпаведна падыйшла выява амаль бяспялеснай птушкі, якая сімвалізуе творчы ўзлёт, духоўнасць. Сваё значэнне дызайн «чароўнай птушкі» не губляе ў друкаванай прадукцыі (запрашэннях, канвертах і інш.), у вырабах з гліны, з тэкстылю. Загадкавая магічнасць і прыцягальнасць знака душы вызначыла доўгі час яго існавання – 28 гадоў з часу зацверджання (1992–2020). Пры ўсё той жа птушцы-абярэгу ў якасці асновы, за гэты час на лагатыпе ўніверсітэта з’явіліся год заснавання ўстановы – 1975 – і надпіс: «Habemus talentis!» (лац.) – «Маем талент!» (мал. 4).

Дызайн знака ніколі не вырашаецца адразу. Гэта працэс творчы і складаны. Яго характарызуе пошук дасканалалага рашэння. Канструкцыя круга, стылізаваная выява чароўнай птушкі размешчанай асіметрычна са значным профільным разворотам тулава, на якім абазначаны дэталі выявы з рытмічным арнаментальным узорам. Пластычныя элементы тулава птушкі бяруць пачатак з кропкі, якая абазначае галаву птушкі і яднае яе з тулавам. Фармальна гэта кампазіцыя ў крузе з малым кругам у яго прасторы. Затым пяць пёрак і пяць факультэтаў, дваццаць пяць кафедраў і дваццаць пяць элементаў арнаменту, але гэта ўжо тое, аб чым не распавядаюць словамі, гэта кухня мастакоў Васюкоў, дзе выява расказа значна больш, чым словы. Такім чынам, вобраз чароўнай птушкі ў творчасці Васюкоў узнікае пастаянна. Гэта знакавая тэма ў іх творчасці, якая невыпадкова трапіла ў гісторыю з’яўлення лагатыпа Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

Спіс літаратуры:

1. Карней, І. Грыцкевіч : Грыгаровіч шмат зрабіла для Беларусі / Ігар Карней // Svaboda.org [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://www.svaboda.org/a/24283796.html>. – Дата доступу : 20.03.2020.
2. Птушка-абярэг з Бярозы ўнесена ў Спіс нематэрыяльнай спадчыны Беларусі // Radiobelarus.by [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://radiobelarus.by/node/21266>. – Дата доступу : 20.03.2020.

Ольга Костыко

ОТРАЖЕНИЕ ЛИЧНОСТИ АВТОРА В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ УСТНОЙ И КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ БЕЛАРУСИ

Olga Kostyko

REFLECTION OF THE PERSONALITY OF THE AUTHOR IN THE WORKS OF LITERATURE OF ORAL TRADITION AND CLASSICAL LITERATURE OF BELARUS

В данной статье рассматривается влияние личности автора на формирование художественного образа в устной литературе, а также в классическом литературном произведении. Анализируются особенности выражения авторской личности в произведениях белорусской литературы на примере творчества В. Быкова.

The article considers the influence of the personality of the author on the formation of the artistic image of a literature of oral tradition and a classic literary work. The features of the expression of the authors personality in the works of Belarusian literature are analyzed on the example of the work of Vasil Bykov.